

DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh24769>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 11.07.2019
Yayın Tarihi: 25.10.2019

ArticleType: Research article
Submitted: 11.07.2019
Publishing Date: 25.10.2019

Atıf Bilgisi / Reference Information

Akman, Z. (2019). Muhammed Ali Lâhûrî, Hayatı ve Hz. Muhammed Tasavvuru. *Journal of History School*, 42, 1173-1187.

MUHAMMED ALİ LÂHÛRÎ, HAYATI VE HZ. MUHAMMED TASAVVURU

Zekeriya AKMAN¹

Öz

Mevlâna Muhammed Ali, 1874 yılında Hindistan’da doğmuştur. Lahor’daki Government College’de eğitim görmüş ve öğretmenlik, avukatlık gibi görevler yapmıştır. 1897 yılında Kâdiyânîlik hareketine katılmıştır. 1914 yılında Kâdiyânîlik’ten kısmen ayrılmış ve Ahmedîler’in Lahor ekolünü kurarak Lahor’a yerleşmiştir. 13 Ekim 1951 tarihinde Karaçi’de ölmüş ve Lahor’a defnedilmiştir. Muhammed Ali, tefsir, hadis, tarih, siyer, akait, kalam ve mensubu olduğu Kâdiyânîlik alanlarında onlarca kitap yazmış bir müelliftir. Hz. Muhammed’in hayatına dair yazmış olduğu “Siretü Hayri’l-Beşer” adlı eseri, Osmanlıca ve Türkçeye “Peygamberimiz” ismiyle tercüme edilmiştir. Bu kitabı, ayrıca otuzdan fazla dile çevrilmiş ve birçok ülkede yayınlanmıştır. Muhammed Ali, klasik İslam tarihi ve batı kaynaklarını kullanmış olduğu bu eserinde, nasıl bir Hz. Muhammed tasavvuruna sahip olduğunu, ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Muhammed Ali Lahori, İslam, İslam tarihi, Siyer, Hz. Muhammed.

Muhammed Ali Lahur’s Life and His Image of The Prophet Saw

Abstract

Mevlâna Muhammed Ali was born in India, in 1874. He had his education at the Government College in Lahore and had held positions as a lawyer and lecturer. He joined the Ahmadiyyah Movement in 1897. He left the movement partly in 1914, and moved to Lahore where he established the Lahore branch of the Ahmadiyyah school. He died in Karachi on 13 October 1951 and was buried in Lahore. He was an author who produced numerous works on tafsir, hadith, history, prophetic biography, aqeedah, kalam, and the

¹ Doç.Dr. Kırıkkale Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, [ORCID: 0000-0001-7445-0539](https://orcid.org/0000-0001-7445-0539)

subjects of the Ahmadiyyah School. His book Siretü Hayri'l Beşer, which is based on the life of the Prophet saw, had been translated into the Ottoman language and Turkish as Peygamberimiz (Our Prophet). Additionally has this book been translated into more than thirty languages, and it has been published in numerous countries. Muhammad Ali has presented his image of the Prophet Mohammed. In this work, in which he made use of the classical Islamic history and the western sources.

Keywords: Muhammed Ali Lahori, Islam, History of İslam, Prophetic Biography, Hz. Muhammad.

GİRİŞ

Mevlâna Muhammed Ali, Hindistan, Pakistan coğrafyasında yaşamış ve İslami ilimlerle ilgili çok sayıda çalışmalar yapmış bir bilim adamıdır. Kendisi, Ahmediye hareketinin Lahor kolunun kurucusudur. Kâdiyanilik içerisinde yer alıp önemli görevler üstlenen ve daha sonrada bu guruptan ayrılmış olan Muahmmmed Ali'nin kâdiyaniliği'nin kendine özgü bir hüviyete sahip olduğunu söylemek mümkündür. Muhammed Ali ayrılmış olduğu Kâdiyâniler kadar iyi teşkilatlanmıştır. Kâdiyâniliğin iki kolu olan, Kâdiyân ve Rebve koluna sert eleştiriler yöneltmiştir. Ahmediliğin asıl amacının İslâmiyet'i yaymak olması gerektiğini söyleyerek, peygamberliğin Hz. Muhammed ile sona erdiğini belirtmiştir. Gulâm Ahmed'in ise peygamber olmadığını, müceddid ve beklenen mesih olduğunu ileri sürmüştür. Gulâm Ahmed'in kitaplarındaki vahiy ve nübüvvet gibi ifadelerin sembolik anlatımlar ifade ettiğini ve tasavvufi çerçevede anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir. Birçok konuda geleneksel İslam anlayışına sahip olan Muhammed Ali'nin Gulam Ahmedin hayatına ve eserlerine çok sayıda atıf yapması ve onu, beklenen mehdi veya mesih olarak tanımlaması, Hint-İslam modernistlerini takip etmesi ve birçok konuda onları referans alması gibi sebeplerden dolayı çok kişi tarafından kendisine tereddütle yaklaşmıştır. Tarih, konusu itibariyle her zaman çok sayıda insanın dikkatini çekmiş bir bilimdir. Hz. Muhammed'in hayatı ise İslam tarihi içerisinde büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle birçok kişi, Hz. Muhammed'in hayatının aynı zamanda İslam'ın tarihi olduğunu ve bu dinin kurucusunun hayatının büyük önem arz ettiğini kabul etmektedir. Hz. Muhammed'in hayatı kendisinden hemen sonra yazılmaya başlanmış ve bu çalışmalar günümüze kadar devam etmiştir. İslami ilimlerle uğraşmış olan çok sayıda ilim adamı, çalışmış oldukları ilimlerin yansira aynı zamanda Hz. Muhammed'in hayatına dair eserlerde telif etmişlerdir. Hz. Muhammed'in hayatına dair yapılmış olan çalışmalar, üslup, içerik ve bazı olaylara yaklaşımları bakımından yazarların sahip oldukları fikri yapıları, ait oldukları coğrafya ve diğer bazı nedenlerle farklılıklar arz etmektedir.

Muhammed Ali'nin mensubu olduğu cemaat ve onun fikri yapısı kendisinin tartışılır bir kişi olmasına sebep olmuştur. Fakat kendisinin cemaati ve fikri yapısı ve bu bağlamdaki tartışmalar makalemizin konusu dışındadır. İslami ilimlerin birçok alanı ile ilgili çalışmaları olan Muhammed Ali'nin özellikle tarih ve Hz. Muhammed'in hayatı ile ilgili çalışmaları, bizim açımızdan önem arz etmektedir. Onun Hz. Muhammed'in hayatı ile ilgili yazmış olduğu eser, bizlere Hint-Asya bölgesinde yaşayan Müslümanların ve onların yetiştirmiş olduğu yazarların, Hz. Peygamberin hayatına bakış açılarını Hz. Muhammed tasavvurunu ortaya koymasından önem arz etmektedir.

Hayatı

Mevala Muhammed Ali, 1874 yılında Hindistan'ın Pencap bölgesinde Kapurthala eyaletinin Murar köyünde doğmuştur.² Muhammed Ali, Batı tarzındaki okullarda öğrenim görmüştür. 1894'te Lahor'daki Government College'den mezun oldu. S. Muhammed Tufeyl, onun İslâm hakkında düzenli bir eğitim almadığını ve Kur'an'ı kendi kendine öğrendiğini belirtmiştir. 1894'te matematik hocası olarak Lahor Islamia College'ye tayin edilmiştir. Daha sonra İngiliz dili ve hukuk alanında yüksek lisans yapmıştır. Bu dönemlerde Lahor Ahmedileri'nin önemli isimlerinden olan Hoca Kemaleddin vasıtasıyla 1897 yılında Mirza Gulam Ahmed'e biat etmiştir. 1897-1899 yıllarında Lahor Oriental College'de öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Daha sonra bir süre avukatlık yapmıştır.³

Gulâm Ahmed, ondaki potansiyelin farkına varmıştır. Ondan, kendisini ilme adamasını ve İngilizce yayın yapmasını istedi.⁴ Mevlâna Muhammed Ali, Kâdiyân'a yerleşerek Gulâm Ahmed'in isteği ve teşvikiyle ilmî çalışmalara başlamıştır. Burada Gulâm Ahmed'in konuşma ve yazılarını İngilizce'ye çevirmiş ve bir takım telif eserler yazmıştır. İlk sayısı Ocak 1902'de çıkan Kâdiyânîler'in yayın organı olan "The Review of Religions" adlı derginin editörlüğünü yapmıştır. Gulâm Ahmed. 1905'te açıkladığı vasiyetinde, kendisinden sonra cemaatini yönetmek üzere oluşturmuş olduğu "Sadr-ı Encümen-i Ahmediyye" isimli kurula Muhammed Ali'yi de dâhil etmiştir.

Muhammed Ali ileri düzeyde bir İngilizce ve Urduca ile yazılarını yazmıştır. Yazılarını, dilin tüm kuralları ve batı araştırma metodolojisi ile

² Sajida S. Alvi, "Muhammad Ali Lâhorî", *Encyclopedia of Religion*, c. 8, 1987, New York, s. 423.

³ Azmi Özcan, "Muhammed Ali Lâhûrî", *TDVİA*, C. 30, İstanbul, 2005, s. 500-502.

⁴ Zahid Aziz, *A Survey of the Lahore Ahmadiyya Movement*, U.K, 2008, s. 28-29.

donatmıştır. Muhammed Ali, Hristiyan misyonerlerinin İslâm'a yönelik eleştirilerine de cevap vermiştir. O, Kur'an metinlerini İngilizceye çeviren ilk Müslümandır (1917)⁵

Muhammed Ali, Osmanlılara kayıtsız kalan Gulâm Ahmed'in ve diğer Kâdiyânîler'in aksine, Osmanlı hilâfetini desteklemiştir. Bu amaçla iki adet risale de yazmıştır. Muhammed Ali, geleneksel İslâm anlayışını sürdürmüş fakat Gulâm Ahmed'in hayatına ve eserlerine çokça vurgu yapması ve onu, beklenen mesîh olarak görmesi, bazı yenilikçi görüşlerde ise Seyyid Ahmed Han ile Batıcıları takip etmiş olması ve modern bilimin verilerine çok güvenmesi yüzünden birçok kişi ona tereddütle yaklaşmıştır. Ebü'l-Hasan Nedvî, 1959'da yazdığı kitabında, Muhammed Ali'nin görüşlerine olumsuz bakışını ilmî seviyede sürdürmüştür. Eserlerinde aşırı bir çizgi takip eden İhsan İlâhî Zahîr ise Muhammed Ali'yi Müslümanları aldatmakla suçlamıştır. Diğer yandan Pakistan'da birçok ulemanın girişimiyle, Kâdiyânîler'in hem Kâdiyân kolu hem de Muhammed Ali'ye bağlı Lahor grubu İslâm dışı azınlık ilân edilmiştir. Alınmış olan bu karar anayasaya ve ceza kanununa da konulmuştur. Bu kararlar sonrasında, Lahor Ahmedîleri Pakistan'da pasif hale gelmişler, fakat başka ülkelerdeki faaliyetlerini yaygınlaştırmışlardır.⁶

Gulâm Ahmed'in halifesi Hakîm Nûreddin'in 1914'te ölümünden sonra ikinci halife seçilen Mirza Beşîrüdîn, Gulâm Ahmed'in peygamberliğine inanmayanları kâfir ilân edince cemaat ikiye ayrılmıştır.⁷ Muhammed Ali de bazı arkadaşlarıyla beraber Kâdiyân'ı terk etmiş ve Lahor'a yerleşmiştir. Burada "Ahmediyye Encümen-i İşâat-ı İslâm" adıyla cemaatin bir şubesini açmış ve ölümüne kadar bu cemiyetin başkanlığını yapmıştır.⁸ Cemaatin faaliyetlerinin merkezi Lahor şehri olduğu için, bu yeni hareketin mensuplarına Lahor Ahmedîleri denilmiştir. Muhammed Ali, cemaat faaliyetleri için şube açmak ve tebliğde bulunmak amacıyla Lahor civarındaki bölgelere seyahatler düzenlemiştir. Ayrıca dünyanın birçok bölgesine de davetçiler göndermiştir. Muhammed Ali, 13 Ekim 1951 tarihinde Karaçi'de ölmüş ve Lahor'da defnedilmiştir.

⁵ Alvi, "Muhammad Ali Lâhorî", s. 423.

⁶ Hadiye Ünsal, **Mevlana Muhammed Ali'nin "The Holy Qur'an" Adlı Meal Tefsiri Üzerine Bir İnceleme**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2010, s. 10.

⁷ Bashir Ahmad, **Ahmediyya Movement**, 1994, İslamabad, s. 67-68,71.

⁸ Bashir Ahmad, **a.g.e.**, s. V.

Eserleri

Mevlâna Muhammed Ali'nin Ku'ran-ı Kerim, Tefsir, Hadis, Kalam ve Mezhepler Tarihi ile ilgili pek çok eseri mevcuttur. Bu eserlerin muhtevası ile ilgili bilgiler konumuz dışında olduğu için bunların sadece isimlerini zikretmekle yetineceğiz. Bunlar;

- A Manual of Hadith (Lahor 1945).
Âyetullâh (Lahor 1915).
Beyanu'l-Kur'an (Lahor 1929).
Call of Islam (Lahor 1924).
Cem'u'l-Kur'ân (Lahor 1917).
Cem-i Hadîs (Lahor 1920).
Cihâd-ı Kebîr (Lahor 1916).
el-Mesîh, ed-Deccâl ve Ye'cûc-Me'cûc (Lahor 1931, 1932).
el-Muslihu'l-Mev'ûd (Lahor 1944).
en-Nübüvve fi'l-İslâm (Lahor 1915).
Fazlü'l-Bârî (Lahor 1937).
Five Chapters of the Holy Qur'an (Lahor 1947).
Hakikat-i İhtilâf (Lahor 1922).
Hestî Bârî Te'âlâ (Lahor 1930).
History and Doctrines of the Babi Movement (Lahor 1933).
History of the Prophets: As Narrated in the Holy Qur'an Compared with the Bible (Lahore 1946, 1975, 1996).
Introduction to the Study of Hadis (Lahor 1932).
Introduction to the Study of the Holy Qur'an (Lahore 1936).
Islam the Natural Religion of Man (Lahor 1912).
Islam the Religion of Humanity (Lahore 1928).
İsmet-i Enbiyâ (Lahor 1915).
Makâm-ı Hadîs (Lahor 1926, 1932).
Mesîh Mev'ûd (Lahor 1918).
Mir'âtü'l-Hakikat (Lahor 1919).
Niyâ Nizâm 'Âlem (Lahor 1942).
Prayers of the Holy Qur'an (Lahor 1948).
Redd-i Tekfir-i Ehl-i Kible (Lahor 1922).
Selections from The Holy Qur'an (Lahor 1933).
Şinâhat-ı Me'mûrîn (Lahor 1919).
The Divine Origin of The Qur'an (Lahor trs).
The Founder of The Ahmadiyya Movement (Lahor 1937).
The Holy Qur'an with English Translation and Commentary (Lahor 1917).

The Islamic Institution of Prayer (Lahor 1929).
The New World Order (Lahor 1944).
The Purity of the Text of The Holy Qur'an (Lahor trs).
The Teachings of Islam (Lahor 1910).⁹

Siyer ve İslam Tarihiyle İlgili Eserleri;

İslami ilmlerin birçok alanında kitap yazan Muhammed Ali, Siyer ve İslam Tarihi ile ilgili eserlerde telif etmiştir. Bunlar;

Ahmed-i Müctebâ (Lahor 1917). Kur'an'da, Hz. İsa tarafından Ahmed ismiyle müjdelendiği bildirilen kişinin¹⁰ (61.Saf 6) Hz. Muhammed olduğunu ispatlamak amacıyla yazılmış olan bu eserde, Mirza Mahmut Ahmed'in, Gulâm Ahmed'in nebi olduğu yolundaki yanlış inancını reddedici nitelikteki bilgilere yer verilmiştir.

Muhammad and Christ (Lahor 1922). Hıristiyan misyonerlerin Hz. İsa'nın Hz. Muhammed'den daha üstün olduğu iddiaları üzerine yazılmış olan bu eserde de Hz. Muhammed ile Hz. İsa, Kur'an ayetler çerçevesinde karşılaştırılmıştır. Muhammed Ali'nin bu çalışması Asya ve Avrupa kıtalarında on beş civarında dile çevrilmiştir.

Târîh-i Hilâfet-i Râşide (Lahor 1924, 1932). Dört halifenin dönemleri ile ilgili bilgileri ihtiva eden bu eser, Mevlâna Ya'kûb Han tarafından The Early Caliphate ismiyle İngilizceye tercüme edilmiştir (Lahor 1932-1947-1951).

Hâtemü'n-Nebiyîn (Lahor 1937). Urduca yazılmış bir siyer kitabıdır.

Living Thoughts of the Prophet Muhammad (London 1947). Muhammed Ali İngilizce yazmış olduğu bu kitabını daha sonra Urducaya çevirmiş ve "Zinda Nabi ki Zinda Ta'lim" adıyla yayınlamıştır. (Lahor 1948)¹¹

Sîretü Hayri'l-Beşer (Lahor 1919). Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili yazılan bu kitap Muhammed Ali'nin en meşhur eserlerinden birisidir. Kitapta; İslam karşıtlarının Hz. Peygamber'e yönelik eleştirilerine de cevap verilmiştir. Muhammed Mustafa adıyla bir muhtasarı da bulunan eser Mevlâna Muhammed Ya'kûb Han tarafından "Muhammad the Prophet" ismiyle İngilizceye çevrilmiştir (Lahor 1924). Bu tercüme ayrıca, "The Prophet of Islam" adıyla ihtisar edilmiştir (Lahor 1928). Muhammed Ali, kitabın İngilizce tercümesinin ikinci baskısına, "Islamic Wars" ve "The Alleged Atrocities of the Prophet" (Lahor 1930) adıyla iki risale eklemiştir. Eserin bu baskısının otuzu aşkın dile çevrildiği belirtilmektedir. Muhammed Ali'nin bu kitabı, Ömer Rıza Doğrul tarafından Peygamberimiz Aleyhisselâm (İstanbul 1341-1342), Ali Genceli

⁹ Azmi özcın, **a.g.md**, s.500-502; Hadiye Ünsal, **a.g.tez**, s.11-22.

¹⁰ Saf,61/6.

¹¹ Aziz, **a.g.e**, s. 34-35; Hadiye Ünsal, **a.g.tez**, s.19-20.

tarafından Peygamberimizin Hayatı: Sîretü'n-Nebî adıyla Türkçeye de çevrilmiştir.¹²

Mevlâna Muhammed Ali'nin Metodolojisi ve Hz. Muhammed Tasavvuru

Muhammed Ali'nin İslam tarihçiliği bakımında metodolojisini ve onun Hz. Muhammed tasavvurunu, bu konuda yazmış olduğu Peygamberimiz adlı kitabını esas alarak değerlendirmek mümkündür. Peygamberimiz¹³ kitabı, otuz iki bölümden oluşmakta ve Hz. Muhammed'in doğumundan başlayarak vefatına kadarki olaylar yer almaktadır.

Muhammed Ali eserin ilk iki bölümünde; İslamiyet'ten önce Arap yarımadasının genel durumu hakkında bilgi verir. Arap yarımadası ile ilgili önemli ve detaylı coğrafi bilgilere yer vererek okuyucunun bölge ile ilgili geniş bilgi sahibi olmasını sağlamış ve bu yönüyle eseri, klasik birçok siyer kitabından farklılık arz etmektedir.¹⁴ Kitabının dördüncü bölümde kutsal kitaplarda Hz. Muhammed'in müjdelenmesi üzerinde durur. "Peygamber Efendimizin gönderileceğine ait daha önce gönderilen mukaddes kitaplarda birçok müjdeler, haberler vardır ki, bunlar o zamanki kavimler arasında yaygın olarak bilinmekteydi. Bu müjdeler, Yahudiler ve Hıristiyanların Arabistan'a gidip oraya yerleşmelerine de sebep olmuştu. Çünkü gönderilmesi vaat edilen peygamberin zuhur yeri olarak Hicaz, mukaddes kitaplarda bildirilmişti." Şeklinde kessin bir ifade kullanan Muhammed Ali, Tevrat'tan ve İncil'den parçalar vererek ve bunları Kur'an'dan ayetler ile destekleyerek Hz. Muhammed'in kutsal kitaplarda müjdelendiği sonucuna varır.¹⁵

Beşinci bölümde; Hz. Muhammed'in ataları ile ilgili bilgiler vermektedir. Bu bölümde Hz. Peygamberin soyunun Hz. İbrahim'e kadar dayandığını ifade ederek onun atalarının üstünlüğü ve faziletinden bahsetmiştir. Muhammed Ali, burada Hz. Muhammed'in atalarından bahsederken onların faziletli insanlar olduğunu belirtmiş,¹⁶ fakat bazı siyer kitaplarında anlatılan ve Hz. Peygamberin ataları için söylenen harikulade olarak değerlendirilebilecek özelliklere değinmemiştir. Zira bazı İslam tarihi kaynaklarında ve siyer kitaplarında Hz. Muhammed'in atalarının alnında Hz. İsmail'den başlayarak, babası Abdullah'a kadar bir nurun var olduğu ve bununda Hz. Peygamberi müjdelediği

¹²Hadiye Ünsal, **a.g.tez.**, s.19.

¹³ Muhammed Ali Lâhûrî, **Peygamberimiz**, Ankara 2013.

¹⁴ Muhammed Ali Lâhûrî, **a.g.e.**, s. 15-18.

¹⁵ Muhammed Ali Lâhûrî, **a.g.e.**, s.39-47.

¹⁶ Muhammed Ali Lâhûrî, **a.g.e.**, s.48-49.

belirtilmektedir.¹⁷ Bu bölümde; Hz. Muhammed'in rebülevvel ayının 12. Günü miladi 20 Nisan 571 tarihinde doğduğunu belirtmektedir.¹⁸ Vermiş olduğu bu bilginin kaynağını belirtmemiştir. Muhammed Ali, Hz. Muhammed'in doğumu ile ilgili; "Hz. Peygamberinin doğumundan önce meydana gelen harikulade hâdiselerle mufassal bir şekilde meşgul olmaya lüzum görmüyoruz. Biz aslında bir ayeti kerime ile açıklanan şu hâdiseyi açıklamakla yetineceğiz." Diyerek Kur'an'da da geçmekte olan fil olayını nakletmiştir.¹⁹ Muhammed Ali, böylece birçok sayıda siyer kitabında anlatılan ve Hz. Muhammed'in doğumunda meydana geldiği belirtilen olağan üstü olaylara, kitabında yer vermemiştir.

Altıncı bölümde, Hz. Muhammed'in nübüvvetten önceki hayatını anlatmıştır. Muhammed Ali bu bölümde, Hz. Muhammed'in sütanneye verilışinden kıssaca bahsetmiş fakat Hz. Halime de iken meydana geldiği iddia edilen ve birçok siyer kitabında yer alan Hz. Muhammed'in göğsünün yarılması gibi olağanüstü olaylara değinmemiştir.²⁰ Hz. Muhammed'in amcası Ebu talibin himayesindeyken kendisi ile birlikte yapmış oldukları ticaret yolculuğunda meydana geldiği belirtilen rahip Bahira olayını; "Muhammed on iki yaşında iken Ebû Talib ticaret için Suriye'ye gitmişti. Hz. Muhammed amcasına çok bağlı olduğundan, ondan uzun bir zaman ayrılmak istemediğinden, bu uzun yolculukta amcası onu yanına almıştı. Bu seyahat esnasında Hz. Muhammed'in Hıristiyan rahibi Bahira'ya tesadüf etiği rivayet olunmaktadır. Bu rivayete göre, rahip çocuğun yüzünde istikbalinin azametini sezmiş, bir gün ilâhî risâlet vazifesini alacağını, bunun için dikkatli olunmasını amcasına tavsiye etmişti."²¹ Şeklinde anlatmıştır. Burada görmekteyiz ki Muhammed Ali, bazı tarih ve hadis kaynaklarında detaylı bir şekilde anlatılan ve içerisinde birçok harikulade olayı barındıran²² şekilde, rahip Bahira olayını anlatmamış ve bu konuda detaya girmemiştir. Muhammed Ali kitabının bu bölümünde, Hz. Muhammed'in özellikle "el-Emin" sıfatını alışı, "Hilfû'l-Füdul"'a katılışı, Kâbe'nin tamiri esnasındaki hakemliği ve "Hacerü'l-Esved"'i yerine koyuşunu anlatır. Maun suresinin ayetlerine atıfla, Hz. Muhammed'in yetimlere, yoksullara ve çaresizlere

¹⁷ İbn İshak, **es-Sirtü'n-Nebeviyye**, Lübnan, 2004, s.93-94; İbn Hişşam, **es-Sirtü'n-Nebeviyye**, c.I.s. 203-204; İbn Sa'd, **et-Tabakatü'l Kübra**, c. I, s. 75-76; Taberi, **Tarihü'l taberi**, c.II, s. 243-246; Beyhaki, **Delailü'n-Nübüvve**, c.I, s. 32; İbn Seyyidinnas, **Uyunu'l-Eser**, c.I,s.23-25; İbn Kesir, **el-Bidaye ve'n-Nihaye**, c.I, s.89-91; Halebi, **es-Siretü'l-Halebiyye**, s.63.

¹⁸ Muhammed Ali Lâhûri, **a.g.e.**, s.50.

¹⁹Muhammed Ali Lâhûri, **a.g.e.**, s.50-51.

²⁰ İbn İshak, **a.g.e.**, s.102; İbn Hişâm, **a.g.e.**, c.I, s.213-214; İbn Sa'd, **a.g.e.**, c.I, s.93; Taberi, **a.g.e.**, c.II, s. 160-165.

²¹ Muhammed Ali Lâhûri, **a.g.e.**, s.53.

²²²² İbn İshak, **a.g.e.**, s.122-124; İbn Hişâm, **a.g.e.**, c.I, s.236-237; Suyûti, **el-Hasaisü'l Kübra**, c.I-III, s.221-222; Tirmizi, **Sünen**, Menakib 3, Hadis No: 3620, c. V, s.583.

karşı çok iyi davrandığını belirterek onun ahlaki bakımdan üstün vasıflarına vurgu yapmıştır.²³

Daha sonra vahyin başlangıcı bölümünü anlatırken, Hz. Muhammed'e ilk vahyin gelmesinden sonra vahiy gelişinin bir müddet durması ile ilgili tartışmalara ve Hz. Peygamberin ruh haline dair bilgilere yer vermiştir. Bu konuyu; "Hira dağında vaki olan ilk vahyi müteakip, Cebrail bir müddet Hz. Peygamberi ziyaret etmedi. Bu devreye "Fetret-i Vahiy" devresi denir. Bu devrenin ne kadar devam ettiği hususu ihtilaflıdır. Bazıları bu zamanın iki veya üç sene kadar uzadığını, fakat İbn Abbas, bu fetretin kısa bir zaman devam ettiğini söylemektedir ki, tarihi deliller de bunu kuvvetlendirir. Resûl-ü Ekrem Efendimizin, vahyin kesildiği bu zamanında, dağlara tırmanarak kendisini yuvarlamak istediğine dair nakledilen rivayetler asılsızdır. Çünkü rivayetlerin sıhhatini tayin için yapılan araştırmalarda, bu rivayet mevsuk değildir. Bunun ravisi olan Zührî, daha sonraki nesle mensuptur. Hâlbuki bir rivayetin sahih olması için onu anlatan ravinin sahabe olması gerekir veya ashaptan birinden rivayet edilmesi gerekirdi. Bunun için Zührî'nin bu rivayetinin hiç önemi yoktur. Özellikle Hz. Muhammed'in intihar etmek istediğine dair yapılan rivayetler, O'nun ruhî durumuna tamamen zıttır. En genç yaşından itibaren Peygamberin kalbi, beşeriyeti ıslah ümidi ile doluydu. Bunun için tam bu sırada, kendisine nübüvvetin verildiği bir sırada, onun intiharı düşünmesine imkân var mıdır? Resul-ü Ekrem Efendimizin hatt-ı hareketinde görülen bir şey varsa, O'nun eskisinden daha fazla, dağlara inzivaya çekilmesidir. Fakat bu hareket onun intiharı düşünmesi gibi, manasız bir şekilde değerlendirilemez. Kendisine vahiy gelmeden önce de dağlara çekilirdi. Mütefekkir bir zihne sahip olması dolayısıyla dağlarda bir nevi huzur bulur, orada hiç bir şeyle meşgul olmadan düşüncelere dalardı. Peygamberimizin intiharı düşünmesine hiç bir sebep de yoktu. Hz. Muhammed eskisinden daha büyük bir ıstırap içinde dolaşıyorduyse ki bundan daha fazla bir şey de söylenemez, bunun sebebi içe kapanış değildir. Gecisini gündüzünü, arayıp bulmaya vakfettiği nur-u ilâhî, birinci tecelliden sonra kaybolmuştu. Kendisine ıstırap veren işte bu idi. Kalbinin bütün isteği ilâhî kelâmları tekrar dinlemektir. Onu dağlara sevk eden, kalbinin harareti iştiağını tatmin edecek şeyi elde etmektir. İntihar ise Peygamberimizin hatırına hiç mi hiç gelmezdi. Peygamberimizin hayatında olan her hâdisi bunu yalanlar. Dünyanın en ümitsiz şartları karşısında bile, Cenab-ı Hakk'ın yardımından ümidini kesmeyen, imanı hiçbir zaman sarsılmamış, tahammülü güc işlerde, onu tuttuğu bu

²³ Muhammed Ali Lâhûrî, a.g.e., s.56-57.

yoldan kıl kadar ayıramamıştı.”²⁴ Şeklinde anlatarak savunmacı bir üslup kullanmış, özellikle Hz. Muhammed’in ruh hali ile ilgili, eleştiriler yönelten oryantalistlere adeta cevap vermiştir. Muhammed Ali, vahyin bir müddet zarfında kesilmesinin bir hikmeti ilahiye dayandığını, vahyin geldiği esnada Hz. Peygamberin maruz kaldığı ıstırapın bedeni üzerinde etki gösterdiğini, devamı halinde belki vücudunun tahammül edemeyebileceğini ve beden sağlığı için vahyin kesilmesinin gerektiğini savunmuştur.

Muhammed Ali bu bölümde; ilk Müslümanları anlatırken İslam’ın ilk yayılma devrelerinde Mekke’deki aristokrat sınıfın, neden Hz. Muhammed’e rağbet etmediklerini ve onların tutumlarını izah için, İbn Ümmü Mektum olayına yer vermiştir. Bu olayı; “Bir gün Resûl-ü Ekrem, Kureyş asillerinden bir kaçına irşâta bulunurken âmâ bir fakir olan İbn. Ümmü Mektûm adında bir adam gelmiş, Peygamberin meşgul olduğunun farkına varamayarak nazarı dikkati çekebilmek için bir kaç sual sormuştu. Peygamberimiz mühim bir konuşma ile meşgul olduğundan normal olarak sözünü kesmek istememişti. Resûl-ü Ekrem, âmâyı azarlamamış, ona memnuniyetsizliğini ifade eden bir kelime söylememiş, yalnız alnında beliren bir iki çizgi, O’nun bu durumdan hoşnut olmadığını göstermişti. Peygamberimizin güzel ahlâkî faziletlerle ve edeplerin en güzeli ile dopdolu olmasını isteyen Cenab-ı Hak, bu olayın geçip gitmesine razı olmadı. Kur’an-ı Kerim buyuruyor ki: “Âmâ geldiği zaman alını çatıldı, yüzü çevrildi...”²⁵ Daha sonraları Kur’an-ı Kerim, bir ihtiyar âmânın, Peygamber’in irşadından istifade etmesinin düşünülebileceğini söylüyor. Çünkü Kur’an, düşkün insanları en yüksek seviyeye yükselten bir hayat mecellesidir.”²⁶ Muhammed Ali, bazı batılı yazarların bu hâdiseyi anlatırken, Peygamberin âmâyâ yaptığı kötü muameleden pişman olduğunu beyan ettiklerini belirtir. Hâlbuki Peygamber Efendimiz, pişman olmayı icap ettirecek herhangi bir kötü muamelede bulunmamıştı. Sözünü kesmek isteyen bir adama, gönlünü kıracak bir cevap vermeyerek ancak kaşlarını çatmıştı. Muhammed Ali olayı verdikten sonra olayın adeta bir tahlilini yapmıştır. “İhtiyar âmânın olayı önemsiz görünürse de bu olay, çok mühim bir olayı aydınlatmaktadır. İslâm düşmanlarının şüphe ile telâkki ettikleri vahyi İlahî’nin mahiyetini bu sure gözler önüne seriyor. Vahyi ilâhî, Peygamberin kendi içinden duyduğu bir ses miydi? Yoksa kaynağını dışardan aldığı bir şey miydi? İhtiyar âmânın olayı ve bu hâdiseye dolayısıyla gönderilen ayetler, vahy-i ilâhinin Hz. Muhammed’in kendi eseri olmadığına kesin bir delil teşkil etmektedir. Bu ayet-i kerime, ihtiyar âmâyâ ehemmiyet verilmemesi

²⁴ Muhammed Ali Lâhûri, a.g.e., s.61-62.

²⁵ Abese, 80/1-2.

²⁶ Muhammed Ali Lâhûri, a.g.e., s.70.

dolayısıyla, ilâhî bir nasihati içine alıyor.”²⁷ Bu ifadelerinde de görülmektedir ki Muhammed Ali, olaylarla ilgili tespitler yapmaya çalışmış ve belki de tefsir ilmi ile ilgili çalışmış bir kişi olmasından dolayı, anlatmış olduğu konularla ilgili olan Kur’an ayetlerine yer vermiş ve bunların bir nevi tahlillerini de yapmıştır.

Muhammed Ali kitabının onuncu bölümünde; Habeşistan’a hicreti anlatmış ve Garanik olayı ile ilgili olarak bazı değerlendirmeler yapmıştır. Taberi ve Vakîdî’nin rivayetlerinin temel alınarak tüm hayatı putperestlikle savaş ile geçen bir peygamberin putlara secde etmeyeceği, onları tanımayacağını belirtir.²⁸ Bu rivayetlerin mevsuk olduğunu iddia etmiştir.²⁹ Daha sonra Hz. Muhammed’in ve ilk Müslümanların çektikleri eziyetleri uzun uzun anlatır. Medine’ye hicreti anlatmıştır. Ancak Hz. Muhammed’in kendi can korkusuna hicret etmediğine vurgu yapar. Öyle olsa idi; önce kendisi giderdi şeklinde bir değerlendirmesi vardır. Hz. Peygamber’in Allah’a tam güvendiğini, davasına sadık olduğunu belirtir. Bu yüzden Hz. Peygamber’in en son hicret ettiğini belirtir. Batılı yazarların kitaplarından bölümler vererek, onların Hz. Muhammed’in çok kısa bir sürede bu kadar değişiklik meydana getirmesinden dolayı ona olan hayranlıklarını ifade ettiklerini belirtir.³⁰

Muhammed Ali, Medine anayasası üzerinde durmuş ve bu anlaşmanın maddelerine yer vermiştir.³¹ Muhammed Ali, Hz. Peygamberin barışı her zaman ön planda tuttuğuna vurgu yapmıştır. Bedir Savaşını anlatırken, coğrafya bilgisini de kullanarak tam bir tarihçilik yapmıştır. Ebu Süfyan’ın Mekke’ye göndereceği habercinin ve gelecek yardımın en az 30 günlük bir sürede meydana geleceğini, Bedir’in Mekke’ye üç günlük mesafede bulunduğunu, dolayısı ile Mekkelilerin çok önceden hazırlık yaptıklarını belirtmektedir. Olayın yanlış anlaşıldığını hatta Müslüman tarihçilerin bile bu gerçeğin farkına varamadıklarını belirtir. Bedir Savaşında Allah’ın yardımı ile Hakk’ın batıla üstün geldiğini belirtir. Muhammed Ali buradaki görüşlerini de ayetler ile desteklemektedir.³²

Muhammed Alinin eserinde, Hudeybiye antlaşmasına kadar olan bölüm klasik kaynaklara uygun bir şekilde anlatılmış, yer yer ayetler ile desteklenmiştir. Hudeybiye antlaşmasına ayrı bir önem vermiş, Müslümanlığın ve Hz. Muhammed’in birinci gayesinin barış olduğunu, antlaşma esnasındaki olaydan

²⁷ Muhammed Ali Lâhûrî, **a.g.e.**, s.71.

²⁸ Taberi, **a.g.e.**, c.II, s.338.

²⁹ Muhammed Ali Lâhûrî, **a.g.e.**, s.81-82.

³⁰ Muhammed Ali Lâhûrî, **a.g.e.**, s.98-106.

³¹ Muhammed Ali Lâhûrî, **a.g.e.**, s.112.

³² Muhammed Ali Lâhûrî, **a.g.e.**, s.117-122.

örnekler vererek ortaya koymaya çalışmıştır. “Hudeybiye Antlaşmasının gerçek bir zafer olduğunun delili şudur. Bu antlaşmadan yaklaşık olarak bir buçuk sene sonra, Peygamberimizin Mekke’nin fethi için hazırladığı orduda asker sayısı, bu antlaşmanın yapıldığı seferdeki 1400 kişinin zıddına 10.000 kişiye yükselmişti. Nasıl olmuştu da Müslümanların sayısı birden bu kadar yükselmişti? Gerçek şudur ki, Müslümanlarla Kureyş arasında devam eden uzun harp dönemi, iki taraf arasında geniş bir uçurum meydana getirmişti. İslâm’a karşı gösterilen düşmanlık, Arapların Müslümanlarla kaynaşmasına engel olmuştu. Bu yüzden iki taraf birbirleriyle temas edemiyor. İslâm’ın üstünlüklerinden haberdar olamıyorlardı. İslâm hareketinin çıkışından bu güne kadar ilk defa Hudeybiye antlaşmasıyla bu uçurum, belirli bir zaman için kapatılmıştı. Gayri Müslimler, İslâm’ın faziletlerini sükûnetle izlemeye fırsat bulmuşlar, Hz. Peygamber Efendimizin ahlakının tesiri altında bulunanların, daha yüksek bir seviyeye yükseldiklerini görmüşlerdi. Düşmanlığın en hafifi bile insanların iyi yönleri görmesine engel olur. Araplar ise İslâm’ı yok etmeye teşebbüs etmişlerdi. Bunların, İslâm’ın esaslarını takdir etmeye imkân yoktu. Hudeybiye antlaşmasının yapılması ile aradaki engeller kaldırılarak, Müslümanlarla başlayan tabii münasebetler sonucu, Müslümanların hareket ve tavırlarını tetkik etme imkânları doğmuştu. Aynı zamanda İslâm Peygamberi için uydurulan bütün iftira ve suçlamalar yıkılmış, yerle bir olmuştu. Kâfirler de Hz. Peygamber’in akrabalık bağlarını kesen, kargaşalıklar ve ihtilâl gibi şeyler yapmak için uğraşan bir insan olmadığını anlamışlardı. İslâm Peygamberinin yüksek yaratılışı, terbiye ve ahlâkı, bunların gözleri önüne serilmişti. Araplar, yanlış anlamının kurbanı olduklarını nihayet anladılar. Hz. Peygamber’in seciyesinin, kendilerine tarif edildiği gibi değil, aksine pek yüksek bir seviyede olduğunu gördüler.”³³ Muhammed Ali, İslâm dininin barış ortamında daha hızlı yayılacağını savunmaktadır ve bu görüşünü Hudeybiye’den sonra meydana gelen olaylarla izaha çalışmıştır.

Mekke’nin fethini ve Huneyn savaşını anlatmış olduğu bölümlerde İslâm’ın bütün Arabistana yayılışını klasik kaynaklara uygun bir şekilde vermiştir. Veda hutbesini anlattıktan sonra Hz. Muhammed’in evliliklerine yer vermiştir. Hz. Muhammed’in evliliklerini değerlendirirken, geçmiş peygamberlerin evliliklerine de atıfta bulunarak şu tespitlerde bulunmuştur; “Bu tarihî gerçeklerden üç mühim sonuç çıkarabiliriz:

Birincisi; Hz. Aişe dışında hiç bir kadın, Peygamber Efendimiz ile kız olarak evlenmemiştir. Kadınların hepsi ya dul veya boşanmış kadınlardı.

³³ Muhammed Ali Lâhûri, a.g.e., s.162-163.

İkincisi; Peygamber Efendimiz elli üç yaşına kadar bir kadınla evli olarak kalmıştır.

Üçüncüsü; bu kadınlardan beşinin bakıma muhtaç olan dullar olması, üçününse sırf barış gayesi, esirlere serbestlik verilmesini hedef alan gayelere matuf bulunmasıydı.

Birden çok kadınla evli olmak, her dinî büyük şahsiyetlerin hayatında görülen normal şeylerdendir. İnsanlığın hemen hemen yarısı tarafından yüceltilen, büyük şahsiyet oluşu ve Peygamberliği kabul edilen Hz. İbrahim de tek kadınla evli değildi. Peygamberlerden Hz. Musa, Hz. Yakup ve Hz. Davut da tek kadınla evli kalmadılar. Hz. Süleyman'ın kadınlarının sayısı yüzlerce idi. Hz. İsa'ya kadar olan Peygamberlerin durumu böyleydi. Hz. İsa'ya gelince; İncillerde gösterildiği gibi o hiç evlenmemiştir. Bundan dolayıdır ki, Hıristiyanların tavsif ettiği şekilde Hz. İsa insanlığın uyması için bir örnek olması gerekmez. Eğer hayat boyu bekâr kalmak, ruhbanlık dünyada yayılmış olsaydı, çok kısa bir zaman sonra dünyada insan namına hiç canlı kalmazdı. Bundan dolayıdır ki, çok kadınla evlilik haddi zatında bir fenalık olmadığı ortadadır. Resul-ü Ekrem'in zevce sayısının çok olması itiraza kabil değildir. Çünkü geçmiş peygamberlerin âdeti bu idi.³⁴ Muhammed Ali, Hz. Muhammed'in iddia edildiği gibi şehvet düşkününü olmadığını, hayatının 55 yılını tek eşi geçirdiğini belirterek yapılan evliliklerin siyasi ve insancıl olduğunu belirtmiştir. Muhammed Ali, tarihi olayları verdikten sonra Hz. Muhammed'in ahlak ve adabına dair özel bir bölüme yer vermiş ve onun güzel ahlakını ayet ve hadislerle anlatarak kitabını bitirmiştir.

Muhammed Ali, Kaynak olarak gerek klasik kaynakları, gerekse batılı kaynakları rahatlıkla kullanmıştır. Anlatımlarını, Kur'an'dan ayetler ile süslemiştir. Ara ara bilimsel tarihçiliğin tüm unsurlarını kullansa da yer yer savunmacı bir tarih anlayışını benimsediği görülür.

SONUÇ

Mevlâna Muhammed Ali, 19-20. Yüzyılda yaşamış ve İslami ilimlerin birçok dalında eserler yazmış bir âlimdir. Kendisi, Hint-alt kıtasında ortaya çıkmış, dini ve siyasi karakterli bir hareket olan Kâdiyânîliğin içerisinde yer almıştır. Bu hareketin öncüsü olan Mirza Gulam Ahmed, kendisini öncelikle müceddid ilan etmiş, fakat daha sonra kendisine vahiy geldiğini iddia ederek mesih ve mehdi olduğunu ileri sürmüştür. Bu aşırı görüşler ortaya çıktıktan sonra Muhammed Ali, Kâdiyânîlikten ayrılarak kendi ekolünü oluşturmuştur. Muhammed Alinin oluşturmuş olduğu Lahor ekolü, Gulam Ahmedin peygamber

³⁴ Muhammed Ali Lâhûrî, a.g.e., s.222.

olduğu iddialarını reddederek, onun sadece bir müceddid olduğunu savunmuşlardır.

Muhammed Ali, iyi bir eğitim almış ve özellikle yaşadığı bölgenin o dönem İngiliz sömürgesi altında olması nedeniyle batının bilim tarzını da öğrenmiş ve bu altyapıyla birçok alanda eserler yazmış bir müelliftir. Onun Hz. Muhammed'in hayatına dair yazmış olduğu kitabını incelediğimizde, konuları ve olayları temel İslam tarihi kaynaklarına uygun bir şekilde verdiğini görmekteyiz. Bu yönüyle eserinde, Kâdiyaniliğe dair her hangi bir izlenim bulunmamaktadır. Hz. Peygamberin hayatını anlatırken siyer yazıcıları arasında tartışmalara neden olan ve Hz. Muhammed'in hayatında gerçekleştiği iddia edilen birçok olağanüstü olaya değinmemiştir. Kitabında, Hz. Muhammed'in hayatına dair olayları anlatırken çoğu zaman batılı yazarların görüşlerine yer vermiş ve bunların bazı iddialarını reddetmiş, bu yönüyle savunmacı bir metot izlemiştir. Bu değerlendirmelerinden yola çıktığımızda; kendisinin, batılı yazarların Hz. Muhammed tasavvurunu incelediği anlaşılmaktadır. Fakat kitabında yer vermiş olduğu hiçbir olaya, Oryantalistlerin bakış açısıyla baktığını söylemek mümkün değildir. Zira kendisi hemen hemen bütün olayları değerlendirirken Kur'an ayetlerine ve hadislere yer vermiş ve bu çerçevede olayları incelemiştir. Konuların birçoğunda Kur'an ayetlerine başvurmuş ve bununla mevzuları açıklamaya gayret göstermiştir. Onun bu yönünü, tefsir ilmi ile ilgili çalışmalar yapmış olmasına bağlamak mümkündür.

Muhammed Ali, eserinde yer alan bilgileri verirken olayların geçtiği yerlerle ilgili coğrafi bilgiler de vermiştir. Bu yönüyle de olayların okuyucular tarafından daha iyi algılanmasına katkı sağlamıştır. Muhammed Ali, kitabını büyük oranda bilimsel tarihçiliğin metotları doğrultusunda yazmıştır. Bazı olaylarda ise savunmacı bir üslup izlemiştir.

KAYNAKÇA

- Alvi, S. S. (1987). Muhammad Ali Lâhorî. Encyclopedia of Religion, 8, New York.
- Aziz, Z. (2008). A Survey of the Lahore Ahmadiyya Movement. U.K.
- Bashir, A. (2004). Ahmadiyya Movement, İslamabad.
- Beyhaki, B. (1985). Delailü'n-Nübüvve, Beyrut.
- Halebi, A.,B. (1400). Burhaneddin,es-Siretü'l-Halebiyye, Beyrut.

Muhammed Ali Lâhûrî, Hayatı ve Hz. Muhammed Tasavvuru

- İbn, H., Ebu Muhammed A. (1990), es-Sirtü'n-Nebeviyye, Beyrut.
- İbn, İ., Muhammed, B., İshak, B. (2004) ,es-Sirtü'n-Nebeviyye, Lübnan.
- İbn, K., Ebu'l-Fida İ. B.(1992). Ömer, el-Bidaye ve'n-Nihaye, Kahire.
- İbn, S., Muhammed, B. M, (2001). et-Tabakatü'l Kübra, Kahire.
- İbn, S., Ebu'l-Feth Muhammed, B. M.(1992), Uyunu'l-Eser, Beyrut.
- Lâhûri, M. A. (2013). Peygamberimiz, Ankara.
- Özcan, A. (2005). Muhammed Ali Lâhûrî. *TDVİA*, 30, İstanbul.
- Suyuti, C. A. (1967). el-Hasaisü'l Kübra, Mısır.
- Taberi, M. B. C. (2005). Tarihü'l taberi, Kahire, ts. Beyrut.
- Ünsal, H. (2010). Mevlana Muhammed Ali'nin "The Holy Qur'an" Adlı Meal Tefsiri Üzerine Bir İnceleme, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana.